

10

největších
vrahů
v dějinách

Přesvědčení o nadřazenosti vlastní osoby či národa vedlo nejednoho světového vůdce k rozpoutání genocidy, jejíž oběti se staly v některých případech až desítky milionů lidí

VLADIMÍR SOCHA
HISTORIK

Při zkoumání dějin lidstva jsme konfrontováni s příklady hrdinství a ušlechtilosti mnoha významných osob nebo skupin. Kromě nich však historie obsahuje události představující prst významně zdvižený pro celé příští generace. Mezi ty nejsmutnější bezpochyby patří genocidy – zvěrstva, páchaná na skupině lidí z řad nepohodlné nebo nenáviděné národnostní, etnické, rasové či náboženské skupiny.

ZVÍŘE, KTERÉ NIČÍ ČLOVĚKA

Genocida představuje jeden z nejstudnějších projevů mezilidské nesnášenlivosti a jednání vůbec. Často doprovází válečné konflikty a není divu, že největší genocidy se odehrály právě během neklidných období bojů, kdy etické a morální principy ustupovaly dočasně „vyšším zájmům“ států a jejich předních představitelů.

CELKOVÝ POČET OBĚTÍ, KTERÉ MÁ NA SVĚDOMÍ MAO CE-TUNG, SE ODHADUJE AŽ NA 80 MILIONŮ

S pojmem genocida jsou dnes většinou spojována jména Hitlera, Stalina nebo Pol Pota, ale masová vybití národů rozhodně nejsou novodobým „vynálezem“. Naopak provázejí člověka jako nepřerušovaná nit již od pravěku. Zdá se, že násilí a nesnášenlivost jsou člověku do jisté míry biologicky vrozené, o čemž svědčí také prakticky nepřerušovaná změť historických válečných konfliktů. Různé skupiny či národy odedávna směřovaly k jakémusi sebeurčení a vyhranění se proti všem ostatním nebo svým vlastním minoritám; ty označovaly za „vetřelce“ a prakticky vždy v nějakém smyslu za méněcenné. Zvířecnost naší biologické podstaty se v těchto nešťastných událostech ukazuje i dnes ve své děsivé nahotě. Nezbyvá než doufat, že dlouhodobý pokrok ve společenském vývoji a osvojování etických principů již člověka do té míry civilizoval, že snad jednou nezničí i sám sebe.

OŠIDNÁ HRA ČÍSEL

V následujícím přehledu jsou uvedena jména původců největších genocid zaznamenaných v dějinách lidstva. Jsou s příslušným komentářem řazena nikoli chronologicky, ale podle odhadovaného počtu obětí. Není náhodou, že všechny popisované genocidy a k nim vztážené vůdčí osobnosti mají své místo v minulém století, které nemělo počtem obětí žádné srovnání s kteroukoli předšlou dobou. Je také třeba dodat, že v uvedeném přehledu figurují genocidy „v širším smyslu“, tj. nikoliv pouze přímé fyzické vyhlazování, nýbrž také jeho hrozné průvodní jevy, jakými byly záměrné vyvolané hladomory, odpírání základních životních potřeb a podobně. Příslušná jména nemusí nutně označovat přímého původce nebo iniciátora genocidy, každopádně však jde o osobu s danou událostí neoddělitelně spojenou.

Sestavování podobných tabulek je ovšem vždy kontroverzní téma. Někteří autoři mezi iniciátory genocid zařazují například americké prezidenty, které označují za hlavní strůjce vyhlazování civilistů ve Vietnamu a nyní v Iráku. Podobně je do tabulky genocid někdy zařazován také dvojitý atomový útok Američanů na Hirošimu a Nagasaki. Naopak některé zmíněné osobnosti jsou mnohými pokládány za oběť okolností či pouhou loutku v rukou jiných činitelů, skutečně za danou genocidu zodpovědných (např. rwandský premiér Jean Kambanda). Ať je již pravda jakákoliv, statistika tohoto druhu je vždy tragickou hrou čísel, jejichž skutečný dopad a smysl z papíru nevyčteme. Vždyť jen první dva diktátoři dohromady mohli mít na svědomí desetinásobek dnešního počtu obyvatel naší země.

1 Mao Ce-tung

(Čína 1958–61 a 1966–69, Tibet 1949–50)

Počet obětí:

celkem 49–78 milionů

Mao Ce-tung (1893–1976) bezpochyby patří mezi nekontroverznější postavy 20. století. Velký čínský vůdce zamýšlel od roku 1958 zvyšovat čínskou produkci radikálními politickými a ekonomickými opatřeními a během 15 let dostat Čínu do postavení ekonomické velmoci. Zároveň chtěl v zemi vybudovat fungující komunismus. Skutečným výsledkem jeho postupu byl největší hladomor v dějinách, jemuž padly za oběť desítky milio-

nů lidí (zřejmě více obětí než v celé první světové válce). Další miliony obětí pak přinesla Maova „kulturní revoluce“, jejímž cílem bylo nastolit změny ve společnosti a celkově ji modernizovat. Výsledkem však byly jen série masových vražd rudých gard. Další masakry se odehrály po čínské anexi Tibetu od října 1950. Celkovým počtem obětí, který se podle různých zdrojů pohybuje zhruba mezi 50 a 80 miliony, tak Mao překonává dokonce i Stalina s Hitlerem dohromady. Je pravda, že Čína měla již tehdy také více obyvatel než Německo spolu se Sovětským svazem. Na druhou stranu však bývá pravidlem, že v zemích s komunistickým režimem jsou skutečné údaje zatajovány, případně uměle snižovány. Je tedy možné, že po případném budoucím odtajnění čínských archívů již tak děsivá čísla ještě vzrostou.

2 Josif Vissarionovič Stalin

(SSSR 1932–39)

Počet obětí:

zhruba 23 milionů
(čistky a hladomor na Ukrajině)

Josif Vissarionovič Džugašvili, známý také jako Stalin (1878–1953) byl od roku 1927 až do své smrti o 26 let později nejvyšším sovětským představitelem. Je považován za jednoho z nejkrutějších diktátorů v historii lidstva a počet obětí jeho vlády se již pravděpodobně nikdy nepodaří spočítat. Podle tvrzení některých historiků byl Stalin zodpovědný za smrt většího počtu občanů SSSR, než bylo zabito během celé druhé světové

války. Přitom právě Sovětský svaz utrpěl při tomto konfliktu zdaleka nejvyšší materiální i lidské ztráty ze všech zúčastněných zemí. Stalin na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století rozpoutal děsivý teror. Řídil se plánem bezpodmínečného dokončení kolektivizace vesnice, čehož bylo většinou dosahováno tvrdou brutalitou. Nepohodlní a vzpurní obyvatelé venkova byli běžně vražděni a odesláni do sibiřských gulagů. Později se však objevila účinnější metoda: uměle a záměrně vyvolaný hladomor, který vedl k mnohamilionovým ztrátám na životech. Celkový počet obětí kolektivizace se odhaduje na nejméně deset milionů mrtvých (zde je velká variabilita a odhady kolísají mezi zhruba 3–27 miliony lidí).

3 Adolf Hitler

(Německo, 1939–45)

Počet obětí:

v Německu zhruba 12 milionů (válečné ztráty a koncentrační tábory), nepřímo přes 60 milionů

Adolf Hitler (1889–1945) si svými činy během života zajistil v povědomí lidstva nesmrtelnost. Samozřejmě ve zcela negativním smyslu. Hitler byl hlavním viníkem

rozpoutání druhé světové války a je tak vlastně zodpovědný i za smrt více než 60 milionů obětí tohoto kolosálního konfliktu (podle některých údajů dosahoval celkový počet obětí války až 72 milionů). Kromě toho však byl také hlavním organizátorem a podněcovatelem masového vyvražďování obyvatelstva a válečných zajatců v okupovaných zemích, zejména pak v Sovětském svazu.

Málokomu se při vyslovení pojmu „genocida“ nevybaví v první řadě právě Hitlerovy nacistické koncentrační tábory, ve kterých byli po milionech vyvražďováni především evropští Židé. Ti tvořili zhruba polovinu z celkového počtu 12 milionů civilistů zavražděných v těchto internačních vyhlazovacích táborech. I po více než 60 letech vzbuzují zprávy o zverstvech, páchaných již v době moderní a rozvinuté technologické civilizace, odpor a úděs.

4 Hideki Tódžó

(Japonsko 1941–44)

Počet obětí:

kolem 5 milionů civilistů

Na rozdíl od předchozích tří diktátorů nepatří japonský generál Hideki Tódžó (1884–1948) mezi notoricky známé osobnosti dějin (alespoň ne u evropské veřejnosti). Muž s přílepkou přezdívkou „Britva“ působil v letech 1940 a 1941 jako ministr války,

v letech 1941–44 pak na postu japonského premiéra. Japonská imperiální armáda se během 30. a 40. let dopustila především v Číně řady válečných zločinů, které snesou srovnání

snad jen s počínáním nacistické mašinérie v Sovětském svazu. Japonsko přišlo během válečných let celkem o 2,7 milionu obyvatel, z toho necelých 600 000 civilistů. Čína na tom byla opačně, z téměř 20 milionů obětí bylo přes 16 milionů civilistů. Není třeba příliš zdůrazňovat, jaký podíl měla na této smutné bilanci japonská imperiální armáda. Tódžó se po japonské kapitulaci, podepsané 2. září 1945, pokusil spáchat sebevraždu. Následně byl souzen před mezinárodním válečným tribunálem a v prosinci 1948 popraven oběšením. Ještě před tím bývalý generál oficiálně uznal svou zodpovědnost a omluvil se za zverstva, spáchaná japonskou armádou v době války. Toto čestné gesto však již milionům obětí život vrátit nemohlo.

5 Ismail Enver

(také Enver Paša, Turecko, 1915–22)

Počet obětí:

přes 2 miliony příslušníků minorit v Turecku

Jednou z prvních genocid velkého rozsahu byl ve 20. století takzvaný arménský holocaust, kterého se dopustili Turci na arménském obyvatelstvu Osmanské říše. Jedním z hlavních iniciátorů byl politik a ministr války Osmanské říše Enver Paša (1881–1922). K sériím deportací a masakrů docházelo na arménském obyvatelstvu již od 90. let 19. století. V roce 1914 se však Tu-

recko zapojilo na straně centrálních mocností do bojů první světové války. Když se pak v lednu 1915 turecká armáda střetla s ruskými vojsky na arménském území a byla u Sarikamiše rozdrčena, byli z tohoto neúspěchu neprávem viněni právě Armény. Radikální uskupení zvaná Jednota a Pokrok začala připravovat genocidu i na turecké poměry nebývalých rozměrů. Byly organizovány vojenské oddíly, složené například i z bývalých

kriminálů. Tato komanda deportovala za nelidských podmínek Armény z východních provincií od května roku 1915. Zajatci byli hnáni směrem ke koncentračnímu táboru v Aleppu. Drastické podmínky, které během pochodu panovaly, většina z nich nepřežila. Lidé, kteří přežili pochod smrti do Allepa, byli hnáni dále přes Sýrskou poušť do jiného tábora. Zbývající zajatci, kteří přežili i tyto útrapy, byli už jen prostě vyhnáni do pouště vstříc smrti žízní nebo dokonce zaživa upálení. Unikla pouze menší část Arménů, kolem 1,2 milionu jich bylo vyvražďeno. Turci však řádili i v dalších letech a výsledkem byla smrt více než půl milionu Řeků a zhruba stejného počtu Asyřanů.

6 Pol Pot

(Kambodža, 1975–79)

Počet obětí:

1,7 milionu obyvatel

Pol Pot, vlastním jménem Saloth Sar (1925–1998) byl kambodžským premiérem a diktátorem, který v letech 1975–79 zavínil smrt až 1,7 milionů obyvatel této asijské země (v té době celá čtvrtina populace). Pol Pot byl vůdcem komunistického hnutí Rudých Khmerů a jeho cílem byla nesmlouvavá zemědělská kolektivizace a znovuzahájení civilizace „rokem nula“.

Vládní režim výraznou měrou zasahoval i do těch nejsoukromějších oblastí života. Miliony lidí, žijících ve městech, byly pod nátlakem přesídleny na venkov. Děti byly brány rodinám na převýchovu a celá populace byla indoktrinována nesmyslnou ideologií. S domnělými odpůrci se Pol Pot vypořádával masovými popravami, hladomorem a nucenou prací. Sáhl také k rozsáhlým stranickým čistkám, jejichž výsledkem byly tisíce umučených a jinak brutálně zavražděných Kambodžanů. Po nezdařeném politicko-ekonomickém experimentu navíc odmítl přijmout nabízenou humanitární

KDO SE NEDOSTAL DO „DESÍTKY“

Jean Kambanda (nar. 1955) byl premiérem prozatímní vlády v africké Rwandě a zároveň aktérem tzv. Rwandské genocidy, která byla rozpoutána na jaře roku 1994. Šlo o masové vraždy statisíců Tutsiů a politicky umírněných Hutuů (místních kmenů). Genocida byla dopředu pečlivě plánována a k tomu účelu byly využity také nově založené sdělovací prostředky, jejichž cílem bylo šířit nesnášenlivé myšlenky a koordinovat budoucí útoky. Hlavními aktéry byly hutuské milice s názvem Interahamwe a Impuzamugambi, které získaly přístup k velkému množství zbraní. Impulzem k zahájení genocidy se stalo sestřelení letadla prezidentů Habyrimany a Cypriena Ntaryamiry 6. dubna 1994. Následovala vlna brutálních útoků, jimž padlo za oběť asi 800 000 až milion Tutsiů a politicky umírněných Hutuů. Jean Kambanda byl obviněn z osobní podpory genocidy a v roce 1998 odsouzen na doživotí. V současné době si odpykává trest v Mali.

Zhruba stejný počet obětí jako Kambanda má na svědomí také bývalý indonéský vojenský a politický vůdce **Suharto** (1921–2008), který zastával úřad prezidenta této země v letech 1967–1998.

Asi 600 000 obyvatel Iránu a Kurdistanu údajně padlo za oběť vojensko-politickým rozhodnutím Iráckého vůdce **Saddáma Husajna** (1937–2006). Více než půl milionu obětí je připisováno

ještě jugoslávskému vůdci **Josipu Broz-Titovi** (masakry a čistky v letech 1945–1980) a japonskému premiérovi **Fumimaru Konoemu** (1891–1945), za

jehož vlády byly ještě před začátkem druhé světové války v letech 1937–39 masově vražděni Číňané (jeho „úspěšnějším“ nástupcem v tomto smyslu byl výše zmíněný Hideki Tódžó).

Kdybychom pokračovali v pomyslné tabulce dál, dostali bychom se na pomyslném 20. místě k italskému fašistickému diktátorovi **Benitu Mussolinimu** (1883–1945) a jeho etiopské invazi v roce 1936 i válečným akcím v Jugoslávii. V těchto případech místy i brutálního vyvražďování padlo za oběť zhruba 300 000 lidí.

Mezi dalšími známějšími jmény se na pomyslném 24. místě nachází **Slobodan Milošević** (Jugoslávie, 1992–96) se 180 000 oběťmi, na 34. místě španělský diktátor **Francisco Franco** se 30 000 oběťmi (popravení disidenti po skončení občanské války) a například ještě na 43. místě

seznamu je uváděn Usáma bin Ládin se 3 500 oběťmi v letech 1993–2001. V tomto případě je však aplikace pojmu genocida již poněkud zavádějící.

pomoc, což vedlo k další pohromě v podobě hladomorů a otevřené humanitární katastrofy. Koncem 70. let vpadla do Kambodže vietnamská vojska a režim Rudých Khmerů byl svržen. Pol Pot a Khmerové však uprchli do džungle a přešli k partyzánskému způsobu boje. Samotný diktátor zemřel až roku 1998 v doživotním domácím vězení. Nejvyšší odhady počtu jeho obětí se pohybují až kolem tří milionů, což by představovalo více než třetinu tehdejšího počtu obyvatel země. Málomocné údaje svědčí lépe o šílenství diktatury Rudých Khmerů.

7 Kim Ir-sen

(Severní Korea, 1948–94)

Počet obětí:

1,6 milionu (čistky a koncentrační tábory)

Severní Korea dnes patří k posledním zemím s komunistickým režimem na světě. Mužem, který v této zemi zavedl krutý totalitní systém, byl Kim Ir-sen (1912–1994), který se svým plánem na sjednocení Severní i Jižní Koreje pod komunistickou vládou stal rovněž hlavním iniciátorem Korejské války (1950–53). Po jejím skončení krvavě zlikvidoval politickou opozici i veškeré náboženství v zemi. Již v předchozích letech přitom zaváděl tvrdé represe proti věřícím a nechal popravit nebo věznit vedoucí náboženské představitel.

Zničil také do té doby poměrně početnou část (13 %) křesťanského obyvatelstva v zemi. Překotné zemědělské a politické reformy (kolektivizace, kult osobnosti) tohoto „Velkého vůdce“ stály život stovky tisíc obyvatel Severní Koreje. Je smutným faktem, že na rozdíl od většiny dříve zmíněných zemí se životní úroveň lidí v tomto totalitním státě s vlastním jaderným programem od doby čistek příliš nezlepšila. V čele státu stojí syn bývalého diktátora Kim Čong-il (nar. 1942), který pokračuje i v jeho politické linii, upřednostňující potřeby armády a využívající „osvědčené“ prostředky k udržení pořádku.

8–9 Mengistu Haile Mariam

(Etiopie, 1975–78) a

Yakubu Gowon

(Nigérie, 1967–70)

Počet obětí:

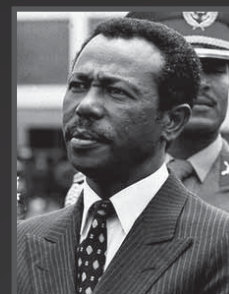
V obou případech přes milion

Víc než milion obětí je připisován ještě dvěma osobám: jedním je bývalý etiopský prezident a diktátor Mengistu Haile Mariam (nar. 1937), který v období etiopského „rudého teroru“ v letech 1975–78 zavinil smrt až 1,5 milionu obyvatel. Tento někdejší marxistický vůdce Etiopie ještě během své sedmnáctileté vlády v letech 1974 až 1991 měl nechat popravit 50–200 tisíc osob. V samotné Etiopii byl před nedávnem federálním soudem shledán vinným ze zločinů genocidy, vražd a zločinů proti lidskosti. Dnes žije v exilu v Zimbabwe,

kde mu na rozdíl od Etiopie nehrozí trest smrti.

Zhruba milion obětí je připisován někdejšímu nigerijskému prezidentovi Yakubu Gowonovi (nar. 1934). K moci se dostal vojenským převratem v roce 1966 a úspěšně zabránil oddělení některých jihovýchodních oblastí Nigérie v průběhu tzv. Nigerijské občanské války (1967–70). Gowon byl během válečných událostí přímým svědkem smrti více než 100 000 vojáků a nejméně milionu civilistů. Podle některých údajů byl však počet obětí ještě podstatně vyšší (až 3 miliony). Příčinou byly zejména hladomory a epidemie nemocí, vyvolané u civilního obyvatelstva vojenskou blokadou.

10 Leonid Iljič Brežněv

(Afgánistán 1979–82)

Počet obětí:

900 000

První desítku nechvalných „rekordmanů“ by zakončil bývalý sovětský vůdce Leonid Iljič Brežněv (1906–1982), za jehož působení podnikl Sovětský svaz invazi do Afgánistánu. Intervence byla zahájena 24. prosince 1979 a v následujících letech (do roku 1982) bylo jejím výsledkem asi 900 000 lidských obětí (do ukončení intervence v roce 1989 snad až 1,4 milionu) a kolem čtyř milionů uprchlíků, směřujících především do Pákistánu. Sověti postupovali s velkou brutalitou a v některých případech vyvražďovali celé vesnice pro pouhé podezření ze spolupráce s mudžáhidy. Nejkrvavější období přesto nastalo až po nástupu Michaila Gorbačova (od roku 1985), který paradoxně tuto válku zcela odmítal. Nařídil

proto generalitě, aby byly bojové akce do roka ukončeny, což však nebylo proveditelné a vedlo jen k 18 měsícům intenzivních a zuřivých bojů, jejichž výsledkem byly další tisíce mrtvých. Mezinárodní tlak však vzrůstal a zvyšoval se také počet sovětských padlých (celkově asi 15 000), proto se koncem 80. let intervenční armáda definitivně stáhla. Nechala za sebou ohromné množství mrtvých vojáků i civilistů a nedosáhla prakticky ničeho. Krvavé boje mezi jednotlivými skupinami mudžáhidů i nadále pokračovaly v téměř nezměněném tempu. ■